

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Rapport

R116:1986

Uteluftvärmepump i Norrlands inland

Förstudie

Börje Eriksson
Nils-Gunnar From

INSTITUTET FÖR BYGGDOKUMENTATION	
Accnr	
Plac	Ser

v/o
A

Byggeforskningsrådet

R116:1986

UTELUFTVÄRMEPUMP I NORRLANDS INLAND

Förstudie

Börje Eriksson
Nils-Gunnar From

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 850992-4
från Statens råd för byggnadsforskning till Storumans
kommun, Tekniska avdelningen, Storuman.

REFERAT

Att utröna om uteluftvärmepumpar är ett för Norrlands inland realistiskt alternativ i befintliga gruppcentraler samt klargöra vilka tekniska förutsättningar som bör vara uppfyllda för att uteluftvärmepumpar ska bli realistiska.

Undersökning av möjligheter att anpassa undercentraler till lämpliga temperaturnivåer. Kontrollera möjliga drifttider på värmepumpen samt undersöka investeringskostnad och driftkostnad i förhållande till andra alternativ.

Uteluftvärmepump kan vara ett ekonomiskt fördelaktigt alternativ till fastbränsle. Det förutsätter då att temperaturen i kulvertnäten är låga (eller går att sänka). I jämförelse med ytjordvärmepump så är ytjordvärmepump att föredra ur ekonomisk synvinkel. Dessa slutsatser är dock ej allmängiltiga, lokala förutsättningar påverkar resultaten.

Resultatet avses att kunna användas vid framtida bedömningar av uteluftvärmepumpar som alternativ i gruppcentraler. I första hand bör bostadsstiftelser, kommuner och övriga större fastighetsägare i Norrlands inland kunna ha nytta av resultatet vid egna ombyggnader.

I Byggforskningsrådets rapportserie redovisar forskaren sitt anslagsprojekt. Publiceringen innebär inte att rådet tagit ställning till åsikter, slutsatser och resultat.

R116:1986

ISBN 91-540-4662-9
Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	Sid	1
2.	Klimatförutsättningar	Sid	2
3.	Fastigheternas effekt- och energibehov	Sid	3
4.	Värmesystemet	Sid	5
4.1	Kulvertsystemet	Sid	5
4.2	Producerad energi	Sid	5
4.3	Undercentraler	Sid	5
5.	Värmepumpen	Sid	9
6.	Alternativa lösningar	Sid	11
6.1	Jordvärmepump	Sid	11
6.2	Fastbränsleanläggning	Sid	11
7.	Ekonomi	Sid	12
7.1	Kapitalkostnader	Sid	12
7.2	Driftskostnader	Sid	16
7.3	Energikostnad och kapitalflöde	Sid	16
8.	Slutsatser	Sid	22
9.	Sammanfattning	Sid	23
10.	Figur- och diagrambilaga	Sid	25
Diagram 1	Temp.varaktighet Stensele	Sid	26
Diagram 2	Temperatur och effektkurvor	Sid	27
Diagram 3	Varaktighetsdiagram, Stensele	Sid	28
Figur 2	Principkoppling uteluftvärmepump	Sid	29
Figur 3	Principkoppling jordvärmepump	Sid	30
Figur 4	Layp-out fastbränsleanläggning.	Sid	31

1. INLEDNING

Stensele tätort är belägen i Västerbottens läns inland ca 25 mil nordväst Umeå.

Storumans Kommun har i dag en pannanläggning för försörjning av 8 st fastigheter i Stensele tätort.

Pannutrustningen består i dag av:

- spånpanna 200 kW
- oljepanna 500 kW
- elpannekiosk 1300 kW

Oljepannan och spånpannan är i dag ca 20 år gamla och för spånpannan har uppmätts verkningsgraden 50 %.

På grund av ålder och effektivitet är pannorna i behov av utbyte. Panncentralen är placerad i ett servicehus, där lagringsutrymmen för fastbränsle och utrymme för pannor är begränsat. Ett fastbränslealternativ innebär, att en ny panncentral måste byggas.

Eventuellt kan en panncentral av containertyp bli aktuell.

Av dessa anledningar har beslutats att undersöka, om en uteluftvärmepump kan vara ett realistiskt alternativ i Stensele.

Syftet med denna studie är att jämföra uteluftvärmepumpen med andra för Stensele möjliga alternativ.

De alternativ som jämförs är:

- uteluftvärmepump
- jordvärmepump
- fastbränsleanläggning

Både de tekniska och de ekonomiska förutsättningarna kommer då att undersökas.

2. KLIMATFÖRUTSÄTTNINGAR

Stensele tätort ligger som tidigare nämnts i Norrlands inland.

Från SMHI har erhållits klimatdata för Stensele under perioden 1961 - 1980. (Tabell 1).

Tabellen är byggd på uppmätta dygnsmedeltemperaturer och deras frekvens månad för månad samt för hela året. Vidare kan varje månads och årets medeltemperatur avläsas.

Januari, som är årets kallaste månad, har t ex medeltemperaturen -12.6°C . Varmaste månaden juli har medeltemperaturen $+13.4^{\circ}\text{C}$ och årsmedeltemperaturen för Stensele är $+0.4^{\circ}\text{C}$. Lägsta uppmätta dygnsmedeltemperatur ligger i intervallet $-40 - -38.1^{\circ}\text{C}$.

Om dessa data summeras ackumulativt för året kan sedan ett varaktighetsdiagram upprättas för Stensele. Detta får då utseende enligt diagram 1.

Ur detta diagram kan bl a avläsas att utomhustemperaturen understiger -15°C ca 800 h/år, d v s 33 dygn. Som senare ska visas, ligger lägsta gränsen för drift av uteluftvärmepumpen i temperaturområdet -10 till 20°C .

FREKVENSFÖRDELNING AV DYGNSMEDELTEMPERATURER.
Stensele 1961 - 1980

Intervall Från Till	Jan	Feb	Mar	Apr	Maj	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Dec	Hela perioden
+28.0 +29.9													
+26.0 +27.9													
+24.0 +25.9													
+22.0 +23.9						3	4						7
+20.0 +21.9						18	11	6					35
+18.0 +19.9					1	34	34	18					87
+16.0 +17.9					4	48	62	38	1				153
+14.0 +15.9					9	77	132	62	7				287
+12.0 +13.9					31	83	169	143	24				450
+10.0 +11.9					43	153	145	184	78	4			607
+8.0 +9.9				1	67	96	57	124	121	28	1		495
+6.0 +7.9				7	123	68	6	39	119	63	1	1	427
+4.0 +5.9	2	1	5	46	145	14		6	129	87	8	3	446
+2.0 +3.9	13	14	32	117	115	6			80	119	29	9	534
+0.0 +1.9	17	26	46	117	63				29	110	68	31	507
-2.0 -0.1	36	27	83	130	16				12	94	97	57	552
-4.0 -2.1	50	53	90	94	3					53	79	64	487
-6.0 -4.1	51	42	84	44						25	53	65	364
-8.0 -6.1	51	50	70	27						17	62	59	336
-10.0 -8.1	49	47	58	13						7	52	58	284
-12.0 -10.1	47	48	55	4						6	41	50	251
-14.0 -12.1	41	54	38							3	37	46	219
-16.0 -14.1	45	35	22							2	24	35	163
-18.0 -16.1	47	45	15							1	19	33	160
-20.0 -18.1	34	34	10								14	24	116
-22.0 -20.1	31	24	7								6	18	86
-24.0 -22.1	28	27	3								5	18	81
-26.0 -24.1	22	12									2	11	47
-28.1 -26.1	27	7	2								1	10	47
-30.0 -28.1	15	8									1	17	41
-32.0 -30.1	3	6										8	17
-34.0 -32.1	9	3										2	14
-36.0 -34.1	1	2											3
-38.0 -36.1	1												1
-40.0 -38.1													1
-42.0 -40.1												1	1
Antal	620	565	620	600	620	600	620	620	600	620	600	620	7305
Medel	-12.6	-11.5	-6.1	-0.4	5.9	12.0	13.4	11.8	6.8	1.4	-5.9	-10.2	0.4
Spridn.	8.8	8.2	5.8	1.6	3.7	3.9	2.9	2.9	3.3	4.4	6.4	8.3	10.7

3. FASTIGHETERNAS EFFEKT- OCH ENERGIBEHOV.

Panncentralerna inkopplade på nätet försörjer 8 st fastigheter enligt tabell 2.

Av tabellen framgår förutom fastigheternas beteckning och användning även energiförbrukningen och antalet lägenheter.

Då tillförlitlig statistik för energiförbrukning ej finns, grundar sig energiförbrukningssiffrorna på 1984 och 1985 års förbrukning. Fastigheterna är utspridda över ett stort område och är uppförda företrädesvis under 1950- och 1960-talen, undantaget är hyreshuset Fjärdingsmannen 6, som byggdes under 1920 och som senare renoverats 1960 och 1983.

Totalt försörjs 100 lägenheter och den uppvärmda ytan är 9349 m². Totala energiförbrukningen är 2173 MWh och följaktligen är genomsnittliga energiförbrukningen 232 kWh/m².

Spridningen är emellertid stor och i flera av fastigheterna bör energiförbrukningen vara möjlig att minska.

Någon utredning av dessa energisparmöjligheter har inte gjorts i denna utredning.

Energibehovet för varmvatten bedöms med ledning av ytans fördelning på lägenheter och lokaler till ca 300 MWn/år.

Om effekten för varmvattenberedning beräknas jämnt fördelad över året, uppgår den till 35 kW.

Av tabellen framgår också vilket effektbehov som kan beräknas utifrån den förbrukade energin. Den sammanlagda effekten uppgår till totalt ca 850 kW.

Det genomsnittliga effektbehovet för varmvattenberedning är som synes lågt och hänsyn till den behöver ej tas vid dimensionering av panneffekten.

TABELL 2

Fastighet	Byggn.-år	Typ	Fastighetsuppgifter				Förbr., kWh/m ²	Ber. Effekt P	Inst. Effekt
			Yta	Antal lgh	Energi- förbr. (MWh)	Förbr., kWh/m ²			
Sibyllagården	-65	Servicehus	2969	21	532	180	200	200	
Centrum 17 o. 18	56-60	Lgh	1922	32	493	256	180	140	
Posten 1 o. 2	-68	Lgh o, lok.	1598	29 + 3 lok	444	277	164	128	
Luspen 2:25	-48 Omb.	Lgh	904	9 lgh	146	161	55	50	
Fjärdingsman. 6	-63	Skola	1203	..	289	240	140	85	
Fjärdingsman. 6	-20	Hyreshus	382	5 lgh	98	255	40	25	
Konsum	-54	Affär + Lgh	ca 300	1	121	..	55	ca 50	
Åkaren 8	-69	Hyreshus	151	3	50	332	20	ca 20	
			Summa, 2173				854	698	
			=====				===	===	

4. VÄRMESYSTEMET

4.1 Kulvertsystemet

Tidigare har nämnts att de anslutna fastigheterna ligger spridda över ett stort område. Totala kulvertlängden är ca 1250 m. Som ett mått på hur kulverten utnyttjas, kan man använda värmetheten $d v s$ den maximala effekten dividerad med kulvertlängden.

I Stenseles fall är värmetheten 680 W/m, detta kan jämföras med t ex Vilhelmina, som har värmetheten 2100 W/m.

Låg värmethet innebär, att kulvertförlusterna är rätt stora i förhållande till såld energi. En teoretisk beräkning av kulvertförlusterna ger till resultat att effektförlusten är 50 - 60 kW och energiförlusten ca 400 MWh/år. Energiförlusten är alltså närmare 18 % av såld energi och ca 16 % av producerad energi.

4.2 Producerad energi

Produktionsanläggningen består i dag av följande:

- spånpanna 200 kW
- oljepanna 500 kW
- elpannekiosk 1300 kW

Oljepannan och spånpannan är i dag ca 20 år gamla och för spånpannan har uppmätts verkningsgraden 50 %. På grund av ålder och effektivitet är dessa pannor mogna för utbyte. Elpannekiosken är överdimensionerad för behovet.

Förbrukat bränsle under 1985 var:

Spån	2678 m ³
Olja	6 m ³
El	1307 MWh

Mängden producerad energi blir med angivna verkningsgrader:

Spån	2698 m ³ (= 60 %)	1222 MWh
Olja	6 m ³ (= 70 %)	42 MWh
El	1307 MWh (= 95 %)	<u>1241 MWh</u>
		2575 MWh

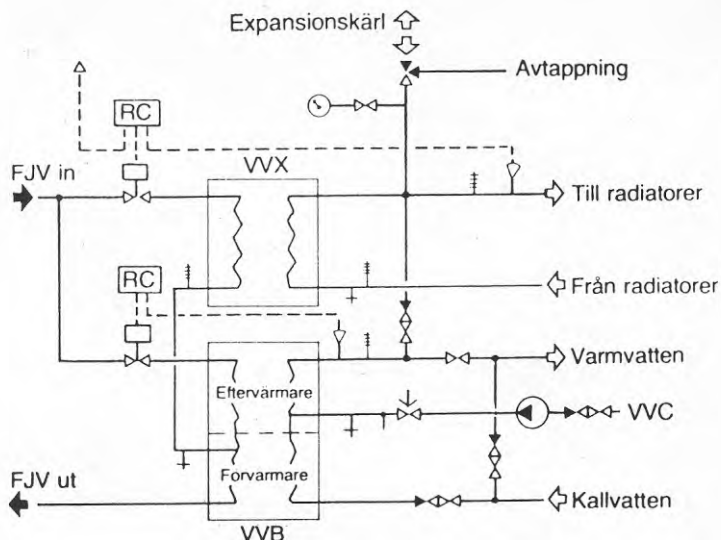
Verkningsgraden för spånpannan har beräknats utifrån såld energi och tidigare beräknade kulvertförluster.

I dag köps spån till ett förhållandevis lågt pris. I framtiden bedöms dock spåntillgången minska och panncentralen konkurrerar också med den på orten belägna spånskivefabriken om tillgången på spån.

4.3 Undercentraler

Undercentralerna är kopplade enligt nedanstående schema (Fig 1).

Undantaget är Sibyllagården, där även en växlare för ventilation är inkopplad.

Värmeväxlarna är prefabricerade fjärrvärmeväxlarenheter av Zander & Ingeströms fabrikat, typ 22 KA.

För att uppnå bästa möjliga driftsförhållanden för en värmepumpanläggning bör värmeväxlarytan utökas så att framlednings- och returtemperaturen kan sänkas. Det är också lätt utförbart med de aktuella värmeväxlartyperna.

Under avsnittet om fastigheternas effekt- och energibehov redovisades dels installerad värmeeffekt och dels beräknat effektbehov (Tabell 2).

Av tabellen framgår att den beräknade effekten är högre än den installerade.

Värmeväxlarna har även i praktiken visat sig något underdimensionerade. Under riktigt kalla vinterdagar (-30° - -35° C) har inte värmeväxlarna gett erforderlig framledningstemperatur.

För att komma till rätta med dessa problem samt även samtidigt sänka framledningstemperaturen har förutsetts, att växlarna byggs ut. Vidare att de befintliga undercentralerna med rörvärmeväxlare (2 st) kompletteras med ackumulatortankar för varmvatten. Kostnaderna för detta har lagts in i båda värmepumps-

alternativen. Dimensionerande värden för värmeväxlare
före och efter ombyggnad framgår av tabell 3.

TABELL 3

Vvx typ	Dimensionerande data															
	Före ombyggnad				Varmvatten				Efter ombyggnad							
	Värme		Temp		Flöde	Temp	Effekt	Temp	Flöde	Temp	Effekt	Temp	Flöde	Varmvatten		
22 BO	200 kW rad	120-65/60-80	1.7 l/s	75-20/5-55	200 kW	90-55/50-70	1.7 l/s	55-15/5-48	150 kW vent	120-65/60-80	1.7 l/s	75-20/5-55	180 kW	90-55/50-70	1.7 l/s	55-15/5-48
	140 kW	120-75/60-80								1.6 l/s						
22 KA	50 kW	120-65/60-80	0.9 l/s	75-20/5-55	55 kW	90-55/50-70	0.9 l/s	55-15/5-48	85 kW	120-65/60-80	1.0 l/s	75-20/5-55	140 kW	90-55/50-70	1.0 l/s	55-15/5-48
22 KA	25 kW	120-65/60-80	0.5 l/s	75-20/5-55	40 kW	90-55/50-70	0.5 l/s	55-15/5-48								

5. VÄRMEPUMPEN

Kännetecknande för en värmepumpinstallation är:

- hög investering i kr/kW
- låg driftskostnad i kr/MWh

Optimeringen av värmepumpinstallationen är därför en fråga om att välja den värmepumpeffekt där hela effekten ger tillräcklig drifttid för att vara lönsam.

Drifttekniska aspekter t ex beträffande dellastkörning medför att flera mindre värmepumpar ofta är drifttekniskt bättre än en stor. Det som talar emot en lösning med flera värmepumpar är att investeringskostnaden blir något högre. En avvägning får då göras mellan drifttekniska och ekonomiska aspekter.

Typer av värmepump kommer också in i bilden. Skruvkompressorerna har ett flertal fördelar i jämförelse med kolvkompressorerna t ex:

- bättre värmefaktor
- steglös effektstyrning

Med en skruvkompressor kan dessutom värmepumpen utnyttjas med relativt bra värmefaktor ända ned till ca -17°C . Detta innebär för norrlandsförhållanden en väsentlig fördel jämfört med kolvkompressorerna, där gränsen för lägsta utomhustemperatur går vid ca -10°C .

Nätets temperaturer på fram- och returledning tillsammans med värmepumpeffekten avgör vilket köldmedium som ska väljas.

I första hand kommer två stycken värmemedier ifråga, nämligen R 22 och R 12.

Värmemediet R 22 ger i förhållande till R 12 betydligt högre effekt i samma maskin.

$$\frac{Q_{1\text{ R }12}}{Q_{1\text{ R }22}} \approx 0.6$$

Detta betyder, att investeringen blir mindre för samma effekt- och energiutbyte med R 22 som köldmedium.

Begränsningen med mediet är att man kan uppnå högst $+55^{\circ}\text{C}$ och denna temperatur räcker ofta inte till i den typ av nät detta gäller.

Temperaturen på nätet har även betydelse för värmepumpens värmefaktor.

Tidigare har nämnts, att värmeväxlarna har befunnits ge lägre effekt än erforderligt.

Vid en värmepumpinstallation har man ytterligare motiv att bygga ut värmeväxlarna för att möjliggöra lägre framledningstemperaturer samt lägre returtemperaturer.

För de befintliga värmeväxlarna har utbyggbarheten undersökts och i tabell 3 har nuvarande värden och önskade värden angetts.

I investeringskostnaderna för värmepumpen har även inräknats denna utbyggnad av värmeväxlarna. I det här aktuella fallet är det dags att byta ut hela energiproduktionsanläggningen. Värmepumpen är därför inte "bara" till för att spara energi utan den ska också utgöra stommen i den framtida värmeförsörjningen. Värmepumpen bör därför inte väljas för liten av investeringskäl utan den bör vara den dominerande energiproducenten i nätet.

I detta fall har valts två st Stal-Refrigerations typ VRP 53 E, med köldmedium R 12.

I diagram 2 har framledningstemperatur, returtemperatur samt nätets effektbehov inritats. Allt som funktion av utomhustemperaturen.

De fram- och returledningstemperaturer som inritats bygger på att värmeväxlarna byggs ut. Med utgångspunkt från framlednings- och returtemperaturerna har sedan värmepumpeffekten lagts in.

Temperaturskillnaden mellan framledning och returledning är för varje utetemperatur proportionell mot effektbehovet.

Max-temperatur från värmepumpen är, med det valda köldmediet R 12, + 75° C.

Med de förutsättningar som ombyggnaden av undercentralerna ger, kommer temperaturen i nätet inte att medföra någon begränsning av värmepumparnas energiproduktion.

Utifrån detta diagram kan sedan värmepumpeffekten läggas in i ett varaktighetsdiagram, där värmepumpens energitäckningsgrad kan avläsas (Diagram 3).

I diagram 2 framgår, att värmepumpen ger ca 300 kw vid 0° C och täcker hela effektbehovet vid +2° C utomhustemperatur.

I diagram 3 kan sedan avläsas att värmepumpen teoretiskt ger 1615 MWh. Avfrostningsenergin kan sedan enligt erfarenheter från Stal-Refrigeration bedömas till 6 % av producerad energi i temperaturintervallet -5° C - +5° C. Producerad energi blir då 1560 MWh, vilket innebär att energitäckningen blir 61 %.

Service förutsätts ske under sommaren när värmepumparna kan avställas en och en.

Genomsnittlig värmefaktor för värmepumpen blir ca 2.3 och följaktligen blir elenergibehovet 680 MWh. Principkopplingen för värmepumpanläggningen framgår av Fig 2.

Investeringen för anläggningen blir 2.1 milj. kr. I denna kostnad ingår då alla nödvändiga installationer och arbeten för att få en fullt driftfärdig anläggning.

6. ALTERNATIVA LÖSNINGAR

För att jämföra med uteluftvärmepumpen har två ytterligare alternativ undersökts.

Dessa alternativ är:

1. Ytjordvärmepump
2. Fastbränsleanläggning.

6.1 Jordvärmepump

För ytjordvärmepumpen måste finnas markytor av tillräcklig storlek tillgängliga i närheten. I detta fall kan ett myrområde ca 200 m från panncentralen utnyttjas. Värmepumpen ger en kyleffekt på ca 215 kW och ytbehovet är ungefär 14500 m².

I diagram 3 kan avläsas att värmepumpen ger ca 1980 MWh, vilket är 77 % av totala energibehovet. Värmefaktorn blir i genomsnitt 2,55 och tillförd energi till värmepumpen 780 MWh. Investeringen blir 2.15 miljoner. Principkoppling enligt Fig 3.

6.2 Fastbränsleanläggning

För fastbränsleanläggningen har räknats med en containerlösning med en panna på 350 kW. Panncentralen avses att placeras vid befintlig elpannekiosk. Lay-out framgår av fig 4. Pannans energitäckning blir 83 % och energiproduktionen 2120 MWh.

Verkningsgraden för pannan är ca 75 %, vilket medför, med en fukthalt på 50 %, en bränsleförbrukning på 3400 m³ flis/år.

Flis kan i dag köpas till ett pris av ca 110 kr/m³. Investeringen för panncentralen blir 1.65 milj. Någon ombyggnad av undercentralerna har inte medtagits i detta alternativ.

7. EKONOMI

Förutsättningarna för att anläggningen skall vara ekonomiskt bärkraftig beror på:

1. Investeringens storlek
2. Finansiering (avskrivning)
3. Driftskostnad
4. Energipris

Investeringarnas storlek är enligt tidigare

Uteluftvärmepump	2.1 milj. kr
Jordvärmepump	2.15 milj. kr
Fastbränsleanläggning	1.65 milj. kr

Det kan synas underligt att skillnaden i investering inte är större mellan jordvärmepumpen och uteluftvärmepumpen.

Skillnaden i kollektorkostnad kompenseras av att styr- el- och rörarbeten blir dyrare för uteluftvärmepumpen. Eftersom tidigare konstaterats att jordvärmepumpen ger mer energi samt har en något bättre värmefaktor kan redan här konstateras, att jordvärmepumpen är lönsammare än uteluftvärmepumpen.

7.1 Kapitalkostnader

För att fördela kapitalkostnaderna över avskrivningstiden så att dels kostnaderna inte blir för stora i början och dels så att de minskar mot slutet av avskrivningstiden när underhållskostnaderna kan förväntas öka, har följande amorteringsplan ansatts. Avskrivningstiden sätts till 20 år.

År 1 - 3	Amortering	1.5 %
År 4 - 6	Amortering	3 %
År 7 - 9	Amortering	5 %
År 10 -15	Amortering	6 %
År 16 -20	Amortering	7.1 %

Med denna amorteringsplan samt räntan 12.5 % erhålls kapitalkostnader för de tre alternativen enligt tabell 4,5,6.

TABELL 4.

KAPITALKOSTNADER
UTELUFTVÄRMEPUMP

Investering 2.100.000 kr
Ränta 12,5 %

	<u>Amortering</u>	<u>Ränta</u>	<u>Summa kapitalkostn.</u>
År 1	31.500	262.500	294.000
År 2	31.500	258.562	290.062
År 3	31.500	254.625	286.125
År 4	63.000	250.687	313.687
År 5	63.000	242.812	305.812
År 6	63.000	234.937	297.937
År 7	105.000	227.062	332.062
År 8	105.000	213.937	318.937
År 9	105.000	200.812	305.812
År 10	126.000	187.687	313.687
År 11	126.000	171.937	297.937
År 12	126.000	156.187	282.187
År 13	126.000	140.437	266.437
År 14	126.000	124.687	250.687
År 15	126.000	108.937	234.937
År 16	149.100	93.187	242.287
År 17	149.100	74.550	223.650
År 18	149.100	55.912	205.012
År 19	149.100	37.275	186.375
År 20	149.100	18.637	167.737

TABELL 5.

KAPITALKOSTNADER

JORDVÄRMEPUMP

Investering 2.150.000 kr
 Ränta 12.5 %

	<u>Amortering</u>	<u>Ränta</u>	<u>Summa kapitalkostn.</u>
År 1	32.250	268.750	301.000
År 2	32.250	264.718	296.968
År 3	32.250	260.687	292.937
År 4	64.500	256.656	321.156
År 5	64.500	248.593	313.093
År 6	64.500	240.531	305.031
År 7	107.500	232.468	339.968
År 8	107.500	219.031	326.531
År 9	107.500	205.593	313.093
År 10	129.000	192.156	321.156
År 11	129.000	176.031	305.031
År 12	129.000	159.906	288.906
År 13	129.000	143.781	272.781
År 14	129.000	127.656	256.656
År 15	129.000	111.531	240.531
År 16	152.650	95.406	248.056
År 17	152.650	76.325	228.975
År 18	152.650	57.243	209.893
År 19	152.650	38.162	190.812
År 20	152.650	19.081	171.731

TABELL 6.

KAPITALKOSTNADER

FASTBRÄNSLEANLÄGGNING

Investering 1.650.000 kr
 Ränta 12.5 %

	<u>Amortering</u>	<u>Ränta</u>	<u>Summa kapitalkostn.</u>
År 1	24.750	206.250	231.000
År 2	24.750	203.156	227.906
År 3	24.750	200.062	224.812
År 4	49.500	196.968	246.468
År 5	49.500	190.781	240.281
År 6	49.500	184.593	234.093
År 7	82.500	178.406	260.906
År 8	82.500	168.093	250.593
År 9	82.500	157.781	240.281
År 10	99.000	147.468	246.468
År 11	99.000	135.093	234.093
År 12	99.000	122.718	221.718
År 13	99.000	110.343	209.343
År 14	99.000	97.968	196.968
År 15	99.000	85.593	184.593
År 16	117.150	73.218	190.368
År 17	117.150	58.575	175.725
År 18	117.150	43.931	161.081
År 19	117.150	29.287	146.437
År 20	117.150	14.643	131.793

7.2 Driftskostnader

I driftskostnaderna ingår:

- elkostnad resp. fliskostnad
- kostnad för spetsenergi
- underhållskostnad, service och reparationer

Underhållskostnaden för i förhållande till dagens kostnader minska betydligt.

Underhållskostnaderna sätts för respektive anläggning till

uteluftvärmepump	35.000 kr/år
jordvärmepump	25.000 kr/år
fastbränsleanläggning	50.000 kr/år

Spetsenergin är i de jämförda alternativen olja. Oljepriset är för närvarande ca 2.300 kr/m³. Med 75 % årsverkningsgrad ger detta energipriset 298 kr/MWh.

Flispriset är ca 110 kr/m³ och med tidigare angivna förutsättningar blir energipriset med flis 176 kr/MWh.

För jordvärmepumpen blir energipriset per producerad MWh (elpris 240 kr/MWh) 94 kr/MWh och för uteluftvärmepumpen 104 kr/MWh.

Följande sammanställning kan göras för de tre alternativens energiproduktion.

Uteluftvärmepump

Producerad energi	2575 MWh
varav värmepump	1560 MWh
Spetsenergi	1015 MWh

Jordvärmepump

Producerad energi	2575 MWh
varav värmepump	1980 MWh
Spetsenergi	595 MWh

Fastbränsleanläggning

Producerad energi	2575 MWh
varav fastbränsle	2120 MWh
Spetsvärme	455 MWh

7.3 Energikostnad och kapitalflöde

Om kostnaderna sammanställs kan följande tabell uppställas för år 1.

	(1)	(2)	(3)
	<u>Uteluft- värmepump</u>	<u>Jordvärme- pump</u>	<u>Fastbränsle- anlägg.</u>
Kapitalkostna- der	294.000	301.000	231.000
Energikostnad	162.240	186.120	373.120
Spetsenergi	302.470	177.310	135.590
Underhåll	<u>35.000</u>	<u>25.000</u>	<u>50.000</u>
<u>Summa</u>	<u>793.710</u>	<u>689.430</u>	<u>789.710</u>

Såld energi är ung. 2200 MWh (se tabell 2).

Om energipriserna bestäms utifrån kostnaderna år 1 samt med förutsättningen att kulverten är avskriven fås:

- (1) 361 kr/MWh
- (2) 315,5 kr/MWh
- (3) 359 kr/MWh

Med årliga prisförhöjningar på 6 % för köpt energi, såld energi och underhållskostnader kan tabeller över kapitalflödet år för år ställas upp enligt följande (Tabell 8, 9 och 10.

TABELL 8.

KAPITALFLÖDE
 UTELUFTFÄRMEPUMP

	<u>Kapital-</u> <u>kostnad</u>	<u>Under-</u> <u>håll</u>	<u>Köpt</u> <u>energi</u>	<u>Såld</u> <u>energi</u>	<u>Vinst</u>
År 1	294.000	35.000	464.710	794.200	490
År 2	290.062	37.099	492.592	841.851	22.096
År 3	286.125	39.325	522.148	892.363	44.763
År 4	313.687	41.685	553.476	945.904	37.054
År 5	305.812	44.186	586.685	1002.659	65.974
År 6	297.937	46.837	621.886	1062.819	96.156
År 7	332.062	49.648	659.199	1126.588	85.677
År 8	318.937	52.627	698.751	1194.183	123.866
År 9	305.812	55.784	740.676	1265.834	163.559
År 10	313.687	59.131	785.117	1341.784	183.846
År 11	297.937	62.679	832.224	1422.290	229.448
År 12	282.187	66.440	882.157	1507.628	276.842
År 13	266.437	70.426	935.087	1598.085	326.133
År 14	250.687	74.652	991.192	1693.970	377.438
År 15	234.937	79.131	1050.663	1795.609	430.875
År 16	242.287	83.879	1113.703	1903.345	463.474
År 17	223.650	88.912	1180.525	2017.546	524.457
År 18	205.012	94.246	1251.357	2138.598	587.981
År 19	186.375	99.901	1326.438	2266.914	654.198
År 20	167.737	105.895	1406.024	2402.929	723.270

TABELL 9

KAPITALFLÖDE

JORDVÄRMEPUMP

		<u>Kapital-</u> <u>kostnad</u>	<u>Under-</u> <u>håll</u>	<u>Köpt</u> <u>energi</u>	<u>Såld</u> <u>energi</u>	<u>Vinst</u>
År	1	301.000	25.000	363.430	689.700	270
År	2	296.968	26.499	385.235	731.082	22.377
År	3	292.937	28.089	408.349	774.946	45.569
År	4	321.156	29.775	432.850	821.443	37.661
År	5	313.093	31.561	458.821	870.730	67.252
År	6	305.031	33.455	486.351	922.973	98.135
År	7	339.968	35.462	515.532	978.352	87.388
År	8	326.531	37.590	546.464	1037.053	126.467
År	9	313.093	39.846	579.251	1099.277	167.084
År	10	321.156	42.236	614.007	1165.233	187.832
År	11	305.031	44.771	650.847	1235.147	234.497
År	12	288.906	47.457	689.898	1309.256	282.993
År	13	272.781	50.304	731.292	1387.811	333.432
År	14	256.656	53.323	775.169	1471.080	385.930
År	15	240.531	56.522	821.679	1559.344	440.610
År	16	248.056	59.913	870.980	1652.905	473.954
År	17	228.975	63.508	923.239	1752.079	536.355
År	18	209.893	67.319	978.633	1857.203	601.356
År	19	190.812	71.358	1037.351	1968.636	669.113
År	20	171.731	75.639	1099.592	2086.754	739.789

TABELL 10.

KAPITALFLÖDE
FASTBRÄNSLEANLAGGNING

	<u>Kapital-</u> <u>kostnad</u>	<u>Under-</u> <u>håll</u>	<u>Köpt</u> <u>energi</u>	<u>Såld</u> <u>energi</u>	<u>Vinst</u>
År 1	231.000	50.000	508.710	789.800	90
År 2	227.906	52.999	539.232	837.188	17.049
År 3	224.812	56.179	571.586	887.419	34.840
År 4	246.468	59.550	605.881	940.664	28.763
År 5	240.281	63.123	642.234	997.104	51.464
År 6	234.093	66.911	680.768	1056.930	75.156
År 7	260.906	70.925	721.614	1120.346	66.899
År 8	250.593	75.181	764.911	1187.567	96.880
År 9	240.281	79.692	810.806	1258.821	128.041
År 10	246.468	84.473	859.454	1334.350	143.952
År 11	234.093	89.542	911.021	1414.411	179.753
År 12	221.718	94.914	965.682	1499.275	216.958
År 13	209.343	100.609	1023.623	1589.232	255.654
År 14	196.968	106.646	1085.041	1684.585	295.929
År 15	184.593	113.045	1150.143	1785.660	337.878
År 16	190.368	119.827	1219.151	1892.800	363.451
År 17	175.725	127.017	1292.300	2006.368	411.324
År 18	161.081	134.638	1369.838	2126.750	461.190
År 19	146.437	142.716	1452.029	2254.354	513.170
År 20	131.793	151.279	1539.150	2389.616	567.391

I tabellerna kan avläsas att nettot blir ungefär lika för uteluft- och jordvärmepumpen, medan det blir något sämre för fastbränsleanläggningen.

Energipriset är dock lägst för jordvärmepumpen, vilket gör att den investeringen är lönsammast. Om vinsten används till att hålla energipriset på lägsta möjliga nivå, blir prisökningarna i genomsnitt under 20-årsperioden:

Uteluftvärmepump	3.8 %
Jordvärmepump	3.4 %
Fastbränsleanläggning	4.2 %

Skillnaden mellan värmepumparna beror på att i alternativet med uteluftvärmepumpen behövs mer spetsenergi.

Fastbränslepannans högre energiprisökning beror på att där finns ingen gratisenergi att tillgå utan hela den sålda energimängden produceras med köpt bränsle.

8. SLUTSATSER

En sammanställning av fördelar och nackdelar för de tre jämförda alternativen kan göras enligt följande:

	<u>Uteluft- pump</u>	<u>Jordvärme- pump</u>	<u>Fastbränsle- anläggning.</u>
Bränslekostnad	Låg	Låg	Hög
Tillgänglighet	Låg	Hög	Hög
Underhållsbehov	Lågt	Lågt	Högt
Känslighet för bränslepris	Låg	Låg	Hög
Styrning och reglering	--	Enkel	--
Investering	Hög	Hög	Låg
Tillsats av spetsenergi	Hög	Låg	Låg

Egenskapernas gradering skall ses i förhållande till de andra alternativen.

Slutsatsen måste bli att jordvärmepumpen är den för Stensele mest fördelaktiga lösningen. Jordvärmepumpen ger den klart lägsta kostnaden för den producerade energin. Den har också den minst komplicerade styrningen och det minsta underhållsbehovet.

Anledningen till att ekonomin för uteluftvärmepumpen inte blir jämförbar med jordvärmepumpens är att stilleståndstiden blir en hel månad.

Hela skillnaden i energiproduktion kan härledas till den kallaste tiden på året. Även jämfört med sydligare delar av landet försämras uteluftvärmepumpens möjligheter på grund av det kalla klimatet och de långa perioderna av driftstopp.

Slutsatsen är dock inte allmängiltig. Förutsättningen är att lämpliga markytor finns tillgängliga. När mark inte finns tillgänglig, kan uteluftvärmepumpen fortfarande vara ett alternativ. Över en längre period ger den lösningen bättre ekonomi än fastbränslealternativet.

Uteluft finns dessutom alltid tillgänglig, vilket inte alltid är fallet med markytor och fastbränsle.

9. SAMMANFATTNING

Storumans Kommun försörjer i Stensele 8 st fastigheter med värme från en gemensam pannanläggning.

Anläggningen är i dag på grund av ålder och funktion mogen för utbyte.

Fastigheterna, som försörjs av anläggningen har en yta på ca 9500 m² och antalet lägenheter är 100 st. Energibehovet har de senaste åren varit ca 2200 MWh och effektbehovet är 850 - 900 kW.

Inför utbyte av pannanläggningen har förutsättningarna för en uteluftvärmepumpanläggning undersökts. Klimatdata för Stensele visar då att värmepumpen på grund av för låga utomhustemperaturer kommer att stå ungefär en månad per år. Vidare bör värmeväxlarna i undercentralerna byggas ut för att sänka framledning- och returtemperaturen.

Om utbyggnaden utförs finns dock inget övrigt tekniskt hinder för att en uteluftvärmepump skall fungera bra i det befintliga nätet.

Värmepumpen beräknas täcka 60 % av värmebehovet och producera ca 1560 MWh.

Investeringen för uteluftvärmepumpanläggningen är beräknad till 2.1 milj. kronor och energipriset blir 359 kr/MWh.

Som jämförelse till uteluftvärmepumpen har två alternativ framtagits, dels en jordvärmepumpanläggning och dels en fastbränsleanläggning.

Fördelarna med båda dessa alternativ i förhållande till uteluftvärmepumpen är framförallt tillgängligheten.

Nackdelarna är för jordvärmepumpen att den kräver lämpliga "yttre omständigheter" i form av tillgänglig markyta.

Mot fastbränsleanläggningen talar framförallt underhållsbehovet samt beroendet av en organisation för bränsleleveranser.

Ekonomiskt ger jordvärmepumpen det bästa utbytet. Den ger lägsta energipriset samt även bästa energitvvecklingen. Energipriserna blir för de tre alternativen:

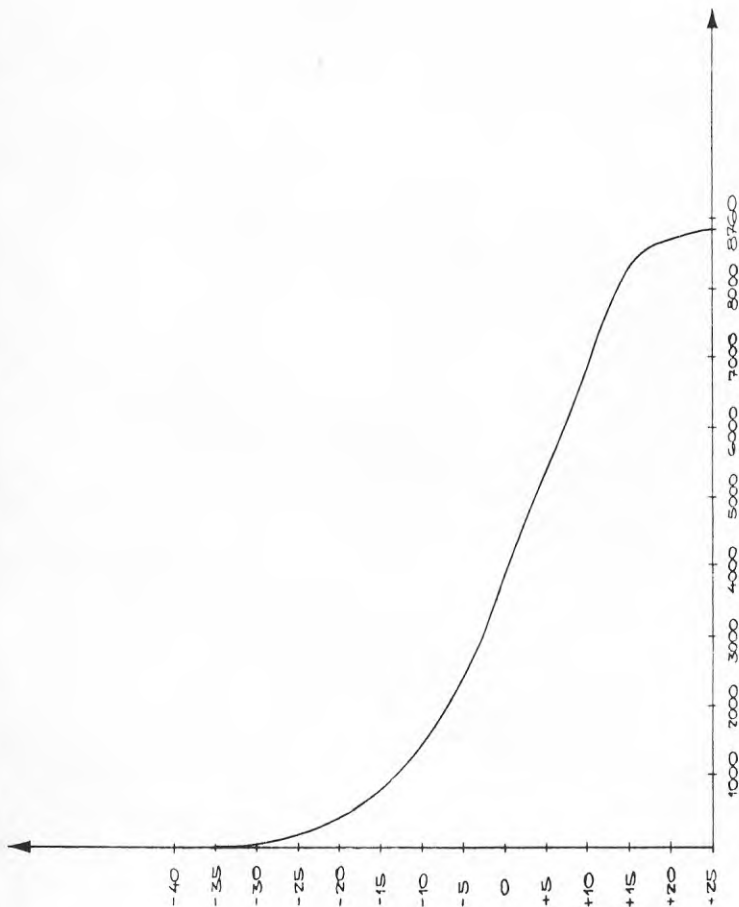
Uteluftvärmepump	361	kr/MWh
Jordvärmepump	315.5	kr/MWh
Fastbränsle	359	kr/MWh

Genomsnittliga energiprisutvecklingen blir för de tre alternativen:

Uteluftvärmepump	3.8	%
Jordvärmepump	3.4	%
Fastbränsle	4.2	%

Uteluftvärmepumpen ger under en längre period bättre ekonomi än fastbränsleanläggningen och i de fall där förutsättningar för jordvärmepump eller liknande kollektorsystem inte finns, kan uteluftvärmepumpen vara ett konkurrenskraftigt alternativ.

För Stensele är dock en jordvärmepump det bästa alternativet.

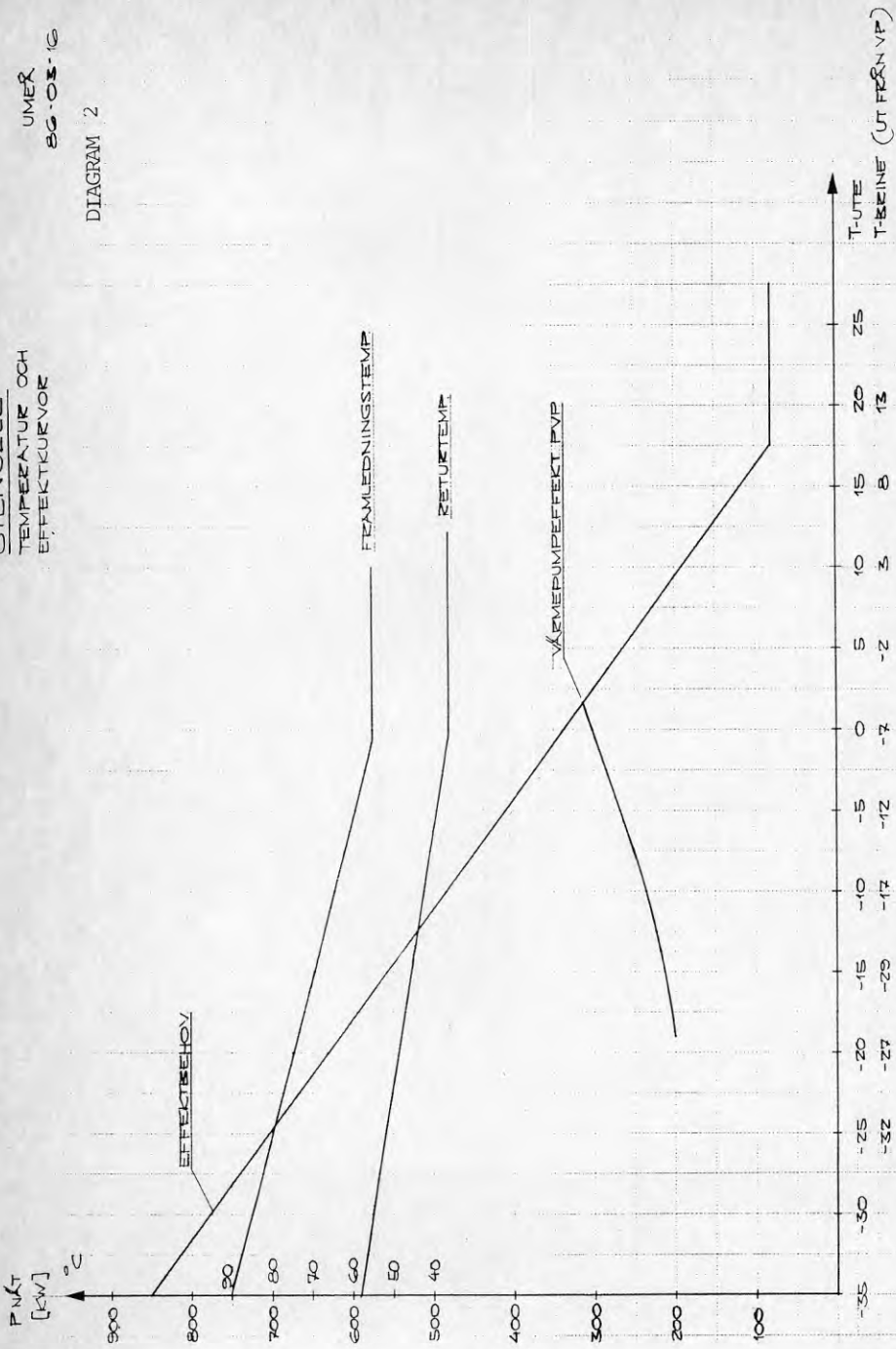

DTI-NR	ANT	BENÄMNING	MATERIAL	MOD-NR X-MÄTNE DIMENSION	ANNA
		Industriavdeln 22, 901 27 Umeå, Tel: 090-118500, 402 Telefax 090-128524 Telefax 54057 CCUMEA S UMEÅ AV LONST, AV GRANSKAD AV	STENSELE		
		ORT UMEÅ DATUM 86-03-16	TEMP. VÄRKTIGSHET		
			ARBETSNUMMER	RITNINGSDAGAR	SKALA
					BYT

STENSELE
TEMPERATUR OCH
EFFEKTKURVOR

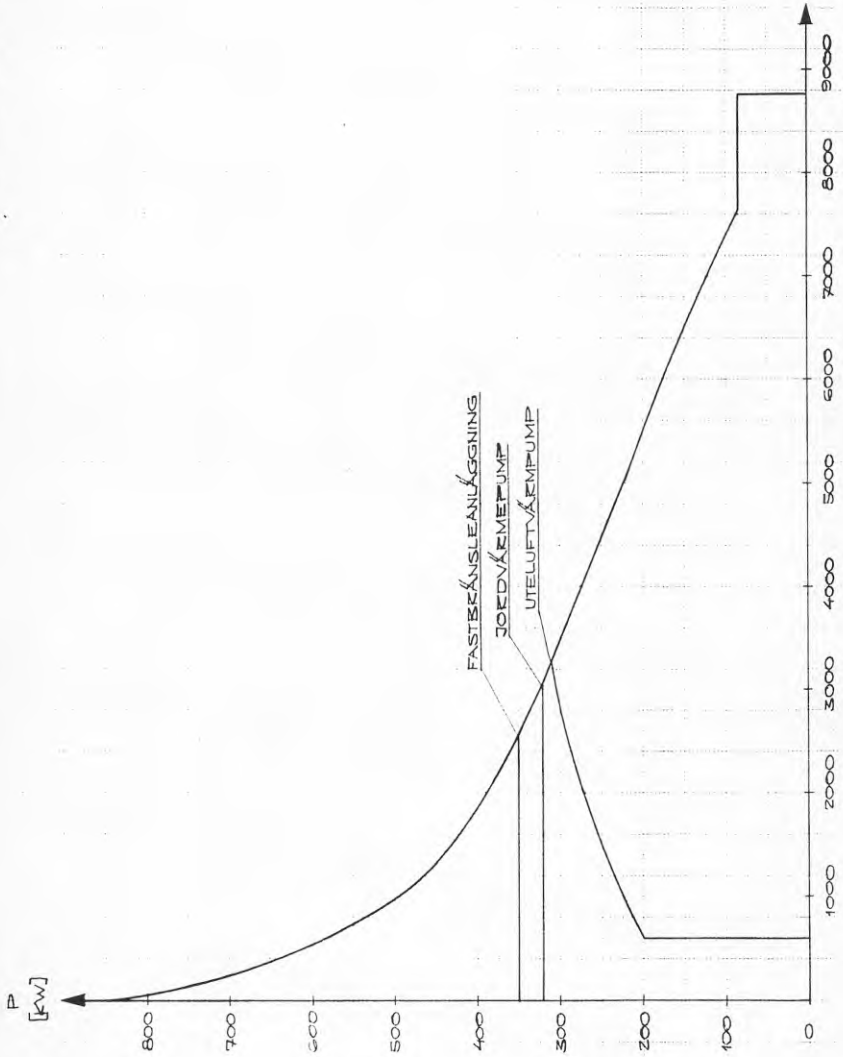
UMER
80-03-16

DIAGRAM 2

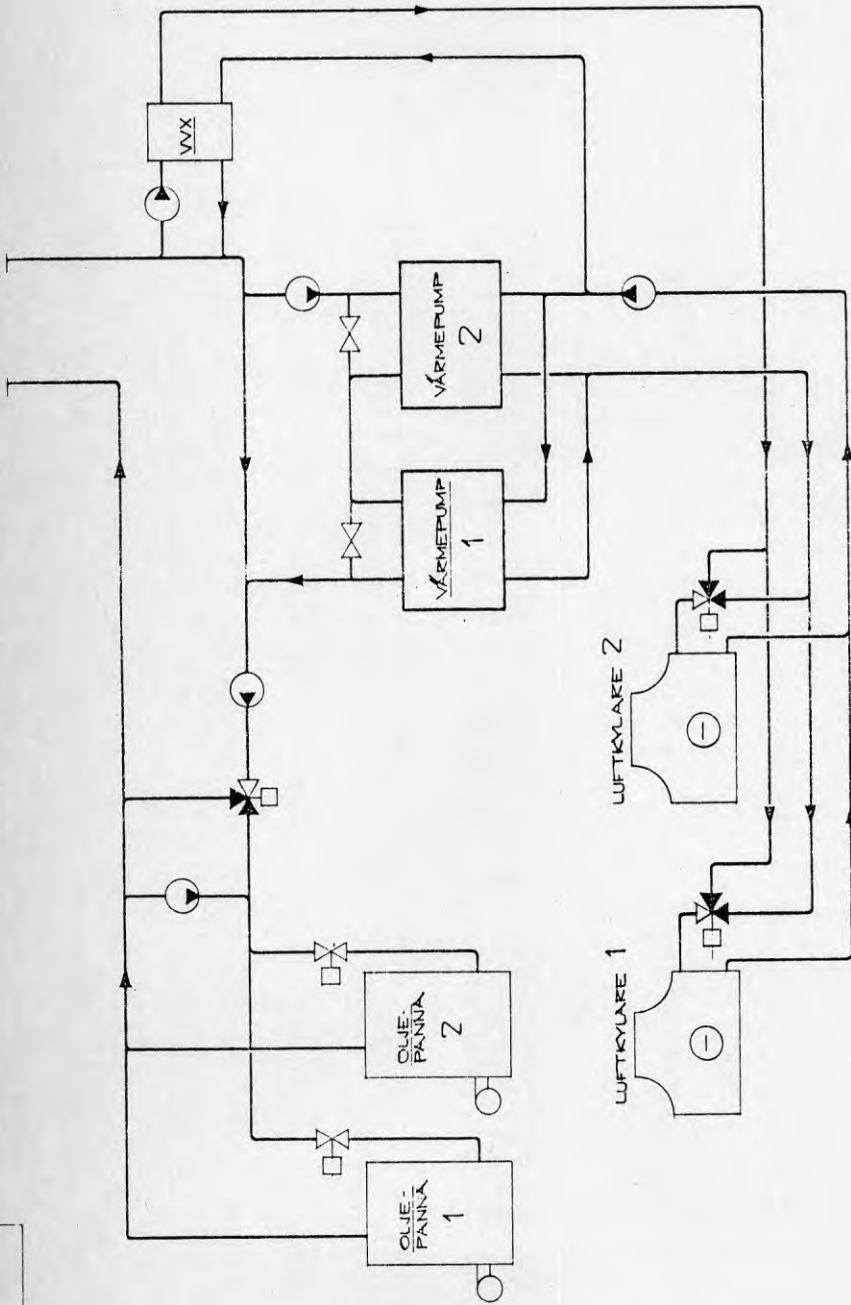

STENSELE
VARAKTIGHETSDIAGRAM

UMEX
86.03.1G
DIAGRAM 3

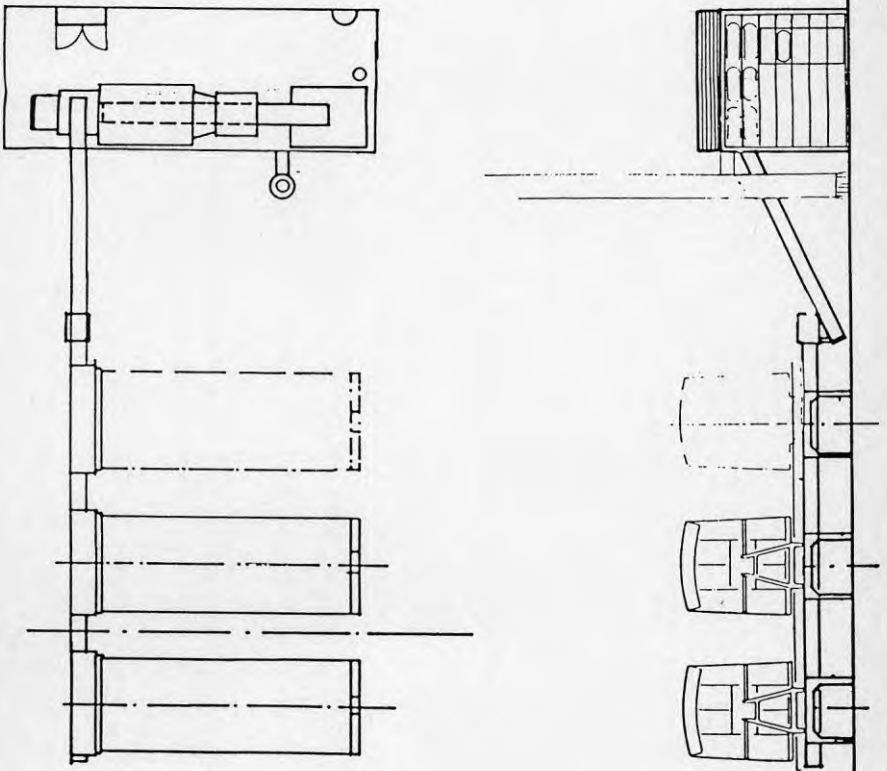

FIGUR 2

RT.-NR	ANT.	BENÄMNING	MATERIAL	MOD.-NR	ÄNNE	ANM.
		CALOR-CELSUS BYGGBÄNDRING		STENSELE UTELUFTVÄRMEPUMP		
		Produktionsår: 20 001 271 Umant. Tel: 090118503 42 Telefon: 090128524. Telex: 54067 CCUMEA S FÖLJ AV: KONSULE AV: GÅRSGÅRD AV:		ARBETSNUMMER: _____ FÄRDIGGJORD: _____ BEV: _____		
		ÖRF: UMEX Datum: 88.03.16				

FIGUR 4

Denna rapport hänför sig till forskningsanslag 850992-4
från Statens råd för byggnadsforskning till Storumans
kommun, Tekniska avdelningen, Storuman.

Art.nr: 6706116

**Abonnemangsgrupp:
Ingår ej i abonnemang**

R116: 1986

ISBN 91-540-4662-9

Statens råd för byggnadsforskning, Stockholm

**Distribution:
Svensk Byggtjänst, Box 7853
103 99 Stockholm**

Cirka pris: 30 kr exkl moms